

Investeringsfonds Duurzame Landbouw (IDL)

position paper Rabobank

t.b.v. rondetafelgesprek – vaste commissie voor LVVN van de Tweede Kamer, d.d. 7 oktober 2026

Inleiding

Rabobank ziet het Investeringsfonds Duurzame Landbouw (IDL) als een waardevolle aanvulling op het financieringsinstrumentarium voor de verduurzaming van de Nederlandse land- en tuinbouw. Het fonds helpt ondernemers die aantoonbaar willen investeren in een duurzame toekomst van hun bedrijf, maar daarbij geconfronteerd worden met financiële risico's en onzekerheden die via reguliere financiering niet altijd volledig kunnen worden opgevangen.

De ervaringen van Rabobank met het IDL zijn overwegend positief. Het fonds heeft laten zien dat publieke en private financiering elkaar kunnen versterken en het functioneert goed zoals het is bedoeld. Tegelijkertijd constateren wij dat het bereik van het fonds relatief beperkt is ten opzichte van de omvang van de verduurzamingsopgave waar de sector voor staat. De volgende fase vraagt daarom niet alleen om voortzetting, maar ook om verbreding, opschaling en het actief benutten van de lessen die met het IDL worden opgedaan.

Het IDL vult een reëel financieringsgat

Duurzame omschakelingen vragen vaak aanzienlijke investeringen, terwijl de financiële opbrengsten zich pas op langere termijn manifesteren en grotere onzekerheden kennen. Daardoor ontstaat regelmatig een spanning tussen de investeringsbehoefte van ondernemers en de bancaire financierbaarheid van hun plannen. De achtergestelde lening van het IDL helpt dit gat te overbruggen. Door risico's gedeeltelijk op te vangen maakt het fonds investeringen mogelijk die anders moeilijk of niet financierbaar zouden zijn. De achtergestelde positie van het fonds maakt dat meer duurzame omschakelprojecten kunnen worden gefinancierd dan zonder dit fonds.

Uit evaluaties en rapportages blijkt dat het fonds een aanzienlijke hefboomwerking genereert, waarbij iedere euro fondsvermogen meerdere euro's aan aanvullende investeringen mobiliseert. Het succes van het IDL moet echter niet alleen worden afgemeten aan het aantal verstrekte leningen en de directe hefboom. Het instrument bouwt ook kennis, ervaring en data op over duurzame bedrijfsmodellen en hun financierbaarheid. Daarmee kan het IDL als vliegwiel bijdragen aan de ontwikkeling van reguliere transitiefinanciering.

Waardevolle kenmerken van het instrument

Rabobank waardeert in het bijzonder de volgende kenmerken van het IDL:

- **Doelgerichte benadering.** Het fonds stuurt op duurzaamheidsdoelen op basis van een omschakelplan en niet op specifieke maatregelen. Hierdoor ontstaat meer ruimte voor maatwerk en ondernemerschap.
- **Langjarig transitiekapitaal.** De combinatie van een relatief lange aflossingsvrije periode (max. 6 jaar) en een lage rente (1%) biedt ondernemers ruimte om veranderingen zorgvuldig door te voeren. Juist de eerste jaren van een omschakeling zijn financieel kwetsbaar. Geduldig kapitaal en een voldoende lange aflossingsvrije periode zijn daarom belangrijke randvoorwaarden voor een haalbare transitie.
- **Inzicht in transitiepaden.** Het IDL levert waardevolle inzichten op over de financierbaarheid van duurzame bedrijfsmodellen. De ervaringen met nieuwe bedrijfsconcepten, verdienmodellen en transitieroutes helpen Rabobank om haar eigen kredietverlening voor verduurzaming verder te ontwikkelen.
- **Publiek-private samenwerking – algemeen.** Het IDL laat zien dat overheid en financiële sector gezamenlijk investeringen kunnen versnellen die bijdragen aan maatschappelijke doelen. De verplichte cofinanciering zorgt ervoor dat plannen zowel duurzaam als economisch haalbaar moeten zijn. Hiermee wordt gedemonstreerd dat de verantwoordelijkheid voor de transitie niet alleen op de schouders van de ondernemers rust.

- **Samenwerking Nationaal Groenfonds.** Daarnaast ervaren wij de samenwerking met het Nationaal Groenfonds als fondsbeheerder van het IDL als heel prettig. Het contact verloopt professioneel en flexibel, en er wordt altijd gezocht naar de best passende oplossing.

Tegelijkertijd: de transitieopgave is groter dan het huidige bereik

Hoewel het IDL succesvol is, past ook enige bescheidenheid. Het aantal ondersteunde ondernemers (ongeveer 200) is beperkt in verhouding tot het totale aantal agrarische bedrijven dat de komende jaren stappen moet zetten richting een toekomstbestendige bedrijfsvoering. Vanuit Rabobank bezien is de belangrijkste vraag daarom hoe de werking en de lessen van het instrument kunnen worden opgeschaald.

De verduurzaming van het landbouwsysteem vraagt om investeringen bij een veel bredere groep ondernemers dan uitsluitend de eerste voorlopers waar het IDL zich nu in de praktijk op richt. Een veel grotere middengroep van bedrijven, zowel in dierlijke als plantaardige sectoren, zal de komende jaren investeringen moeten doen in bijvoorbeeld emissiereductie, bodemverbetering, biodiversiteit, waterkwaliteit, dierenwelzijn en klimaatadaptatie. Veel van deze noodzakelijke investeringen leveren in financiële zin meer kosten op dan opbrengsten. Kortom, ze verdienen zichzelf niet automatisch terug en kunnen de onzekerheid van het financieel-economische bedrijfsmodel vergroten. Dit zal dan ook niet uitsluitend via reguliere bancaire financiering kunnen plaatsvinden. De volgende vraag is daarom hoe de bewezen werking van het IDL kan worden benut voor ondernemers die wel substantiële stappen willen zetten, maar niet direct een volledige bedrijfsomslag kunnen realiseren.

Voorstellen voor de toekomst

1. Creëer meer toegankelijkheid voor een bredere groep ondernemers

Het IDL is momenteel vooral gericht op integrale omschakeltrajecten van in de praktijk een beperkte groep koplopers. Dat sluit goed aan bij de oorspronkelijke doelstelling van het fonds, maar beperkt ook het bereik.

Rabobank ziet kansen om naast integrale omschakelingen ruimte te creëren voor ondernemers die stapsgewijs verduurzamen. Niet iedere ondernemer kan of wil in één keer een volledige bedrijfsomslag realiseren, terwijl ook een samenhangend pad van opeenvolgende investeringen een belangrijke bijdrage kan leveren aan maatschappelijke doelen. Daarbij blijft het van belang dat gefinancierde stappen passen in een geloofwaardig langjarig transitieplan en aantoonbaar bijdragen aan verduurzaming. Een ontwerpvraag daarbij is nog of dit gerealiseerd moet worden in een aanpassing van het huidige IDL, of in een nieuw instrument naast het IDL.

Een verbreding kan bovendien gericht ruimte bieden aan jonge landbouwers en bedrijfsopvolgers die willen verduurzamen en bij wie hoge financieringslasten en beperkte kasstroom de investeringsruimte na overname onder druk kunnen zetten. Publieke financiering moet daarbij aantoonbaar additioneel blijven aan marktfinanciering, bijvoorbeeld door zich te richten op risico's, lange terugverdientijden of een onrendabele top die niet volledig regulier financierbaar zijn. Dit kan nadrukkelijk ook spelen in het kader van financiering van maatregelen en verplichtingen die voortvloeien uit gebiedsprocessen, provinciale plannen en landelijke regelgeving.

Tot slot zou verkend kunnen worden of een verbreding van het toepassingsbereik ook specifiek betrekking kan hebben op de zones rondom stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden waar conform de plannen van het kabinet aanvullende regels gaan gelden voor landbouw en grondgebruik, en waar omschakeling naar andere bedrijfsmodellen om die reden tegelijkertijd belangrijk én uitdagend is.

2. Verbind financiering sterker aan doelsturing

De ervaring met het IDL bevestigt dat ondernemers behoefte hebben aan heldere en stabiele doelen. Financieringsinstrumenten functioneren het beste wanneer langjarige beleidsdoelen voldoende voorspelbaar zijn.

Rabobank ziet daarom kansen om toekomstige financieringsinstrumenten nog sterker te koppelen aan een systeem van doelsturing, waarbij ondernemers ruimte krijgen om zelf invulling te geven aan de manier waarop zij resultaten

behalen. Het IDL kan laten zien (en doet dat deels al) dat doelsturing niet alleen een beleidsconcept is, maar ook concreet wordt vertaald naar financieringsvoorwaarden en -beslissingen.

Een doelgerichte benadering vraagt daarbij om transparante, voorspelbare en zoveel mogelijk objectieve beoordelingscriteria. Ondernemers en financiers moeten vooraf goed kunnen inschatten of een transitieplan in aanmerking komt en op welke gronden een aanvraag wordt beoordeeld.

3. Gebruik het IDL als leeromgeving voor transitiefinanciering

Het IDL levert niet alleen financiering op, maar potentieel ook waardevolle praktijkervaring over de financierbaarheid van duurzame bedrijfsmodellen. De ervaringen van ondernemers, financiers en het Nationaal Groenfonds kunnen helpen om beter te begrijpen welke transitiepaden technisch, economisch en financieel haalbaar zijn.

Rabobank ziet daarom waarde in het gestructureerd ontsluiten en benutten van de kennis en data die binnen het IDL worden opgebouwd, met passende waarborgen voor vertrouwelijkheid. Het doel moet zijn dat succesvolle verduurzamingsstrategieën sneller kunnen worden opgeschaald en, waar mogelijk, op termijn vaker via reguliere marktfinanciering kunnen worden ondersteund. Zo wordt het IDL niet alleen een fonds voor individuele projecten, maar ook een vliegwiel voor de ontwikkeling van de financieringsmarkt.

4. Ontwikkel een opschaalbaar transitie-instrumentarium

De landbouwtransitie vraagt om meer dan één fonds. Verschillende groepen ondernemers bevinden zich immers in verschillende fasen van verduurzaming en hebben uiteenlopende financieringsbehoeften.

Het IDL kan binnen een breder instrumentarium functioneren als een belangrijk segment voor ondernemers die extra risicodragend of geduldig kapitaal nodig hebben. Daarnaast zijn en blijven aanvullende instrumenten nodig voor innovatie, bedrijfsovername, extensivering, emissiereductie en gebiedsgerichte opgaven. Dit betreft niet alleen financiering, maar bijvoorbeeld ook fiscaliteit – zoals uitbreiding van de MIA en Vamil –, subsidies en ecoregelingen. Daarbij is samenhang van belang, zodat ondernemers en financiers kunnen werken met herkenbare, voorspelbare en op elkaar aansluitende instrumenten.

5. Investeer in monitoring van resultaten

De evaluaties laten overtuigend zien dat het fonds investeringen mobiliseert en financieringsknelpunten wegneemt. Tegelijkertijd is nog beperkt openbaar inzicht beschikbaar in de uiteindelijke effecten op bijvoorbeeld stikstofreductie, biodiversiteit en klimaatdoelen.

Een volgende stap is om systematisch inzichtelijk te maken welke maatschappelijke resultaten worden gerealiseerd en welke bedrijfsmodellen ook financieel duurzaam blijken. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen output (zoals aanvragen, verstrekte leningen en gemobiliseerde cofinanciering) en outcome en impact (zoals emissiereductie, bodemkwaliteit, biodiversiteit en verdienvermogen). Dat helpt beleidsmakers, financiers en ondernemers bij gerichte verbetering en verdere opschaling.

Conclusie

Rabobank beoordeelt het IDL als een waardevol en effectief instrument dat aantoonbaar bijdraagt aan de financierbaarheid van duurzame investeringen in de landbouw. Het fonds heeft bewezen dat een publieke achtergestelde lening private investeringen kan mobiliseren en ondernemers helpt bij het realiseren van duurzame transitieplannen. Kort gezegd: het IDL doet waarvoor het is bedacht. Maar er is meer nodig.

De volgende uitdaging is om de werking van het instrument verder te verbreden en op te schalen. Dat betekent niet alleen meer mogelijkheden voor het toepassen van een IDL-financiering, maar ook het benutten van de binnen het fonds opgebouwde kennis om transitiefinanciering voor een veel grotere groep ondernemers mogelijk te maken. Met deze kennis kunnen traditionele bancaire oplossingen ook beter worden ingezet. De landbouwtransitie vraagt om een samenhangend financieel instrumentarium dat koplopers blijft helpen, de middengroep in beweging brengt en ondersteunt en publieke middelen gericht inzet waar maatschappelijke baten niet volledig in het verdienmodel landen.